

REGISTERBLAD

Namn och datum: Mattias Jansson (981029 och 991008), Karin Ek (981026), Eva Hedberg (990120)

OMRÅDE AV RIKSINTRESSE FÖR NATURVÅRD I STOCKHOLMS LÄN

Områdesnummer och namn:

NRO01008 UTÅLSKEDJAN

Kommun: Norrtälje (0188)

Kartblad: 11J NV

Area: Ca. 700 ha, varav 550 ha land och 150 ha vatten

Naturgeografisk region: 25 a Roslagens kustnära områden

Kust/havsregion: Region VI – Ålands hav

Regionindelning för sjöar och vattendrag: Huvudavrinningsområde 57/58

Landskapsformer: Sprickdalslandskap

Riksvärde

Sjölandskap	Sjö
	Strand
	Fauna
	Limnogen strandkomplex

Värdeomdöme: Utålskedjans speciella värde ligger i att detta vattensystem ovanligt väl belyser hur ett utdraget övergångsområde mellan Östersjön och insjöar i olika avseenden gestaltar sig under naturliga förhållanden, inbegripet hur det omformas och utsötas genom landhöjningen och hur insjöar utvecklas under tidigare stadier. Inte bara Utålskedjan utan hela dess avrinningsområde är av största intresse för den vetenskapliga naturvården.

Vid Anderssvedjedjupet finns ett limnogen strandkomplex som utgörs av vassar, limnogen strandsumpskog och mad vid vattendrag. Objektet är värdefullt p g a mångformigheten och dess vetenskapliga värde.

Området från Anderssvedja till Masholmen vid kusten har många värdefulla miljöer för fågellivet och hyser en rik häckfågelfauna.

Huvudkriterier: A, B, D

Förutsättningar för bevarande: I första hand bör hela vattensystemet förbli ostört i avseende på salthaltsförhållanden, sedimentationsförlopp, vattenkemi, växt- och djurliv, ström- och

vattenståndsförhållanden. I de sjönära delarna av avrinningsområdet bör skogsbruket bedrivas med särskilda naturvårdshänsyn.

Företag som grävningar muddring eller sprängning i sund och vattendrag, reglering av vattenflödet, större uttag av söt- eller brackvatten, intensiv betning och slåtter, intensiv båt fart, fiske med redskap som påverkar sedimentlagren kan negativt påverka Utålskedjans naturvärden.

Bevarandet av våtmarkens värde kräver att områdets hydrologi skyddas mot dränering, vattenreglering, dämning och torvtäkt. Avverkning av sumpskogar, skogar på fastmarksholmar och i kantzoner bör ej utföras.

Områdets huvuddrag: Utålskedjan är namnet på ett ca 10 km långt vattensystem, som börjar med sjön Utålsviken ca 1 mil nordost om Norrtälje och sträcker sig via sjöarna Långtögen, Anderssvedjedjupet och Gräsvarpet i nordöstlig riktning, för att så småningom mynna ut i en långsmal havsvik i den norra delen av Björköfjärden. Sjösystemet omges av omväxlande skogs- och jordbruksområden, som är av mycket gammalt ursprung och som fortfarande har en ålderdomlig karaktär. På många ställen finner man ädellövlundar, ekhagar och enbackar.

Ett sådant småbrutet kulturlandskap finns bl a kring Anderssvedjan där det fortfarande är väl bevarat. I områdets nordöstligare delar (Björhövda Rispan) finns flera ädellövskogsbestånd och lundar. Detta är det största ädellövsdominerade området i Norrtälje kommun. Framför allt är det gamla ekbackar som sätter sin prägel på landskapet här. Flera av lundarna håller på att invaderas av gran. Även området norr om Gläksbacken innehåller ädellövbekstäånd. Två botaniskt intressanta lokaler är särskilt värda att nämnas. Den ena lokalen ligger 1 km norr om Björhövda och består av en gran-hasselskog som tidigare innehållit hävdade lövängar. Floran är rik med bl a tandrot och Sankt Pers nycklar. Den andra utgörs av lundvegetationen vid Rispan. Här växer ek, lönn och hassel och i fältskiktet märks förutom flera orkidéarter bl a storrams, ramslök och underviol. Dessutom finns kungsängslilja.

De största naturvärdena utgörs dock av själva sjösystemet. Sjöarna är endast åtskilda av grunda trösklar. Fallhöjden från den översta sjön, Utålsviken, till havet är endast ett par meter. Detta speciella förhållande gör att Utålskedjan erbjuder möjligheter att studera det komplicerade förloppet när havsvikar genom landhöjningen avsnörs till sjöar. Övergången till sötattenmiljön avbryts under detta skede ideligen av brackvatteninbrott. I Utålsviken finns en intressant flora med bl. a. kransalgen stjärnlinke (*Nitellopsis obtusa*). Den marina påverkan återspeglas i de olika sjöarna bl a av deras växt- och djurliv och deras olika sedimentationsprocesser. Sedan många år bedrivs forskning kring detta problemkomplex i Utålskedjan.

Vid Anderssvedjedjupet finns ett limnogen strandkomplex som utgörs av vassar, limnogen strandsumpskog och mad vid vattendrag. Våtmarken är en av regionens mest mångformiga. Som forskningsobjekt för studier av vegetationsutveckling i samband med landhöjning har den ett stort vetenskapligt värde.

Anmärkningar: Objekt nummer 88.39 i Länsstyrelsens naturvårdsprogram för Stockholms län. Kustområdet omfattas av bestämmelserna i 4 kap. 1, 2 och 4 §§ miljöbalken. Delar av området ingår i våtmarksinventeringen (objektnummer 11J8E03 m. fl.). En del av området ingår även i Länsstyrelsens program för bevarande av natur- och kulturmiljövärden i odlingslandskapet (objektnummer 88.24)

Referenser

Collinder P och Haglund A, 1997. Utålskedjan, naturinventering av riksobjektets landområden. Norrtälje kommun. Naturvård i Norrtälje k:n nr 14.

Länsstyrelsen i Stockholms län, 1975: Sänkta och utdikade sjöar i Stockholms län. En inventering utförd av Örjan Asplund. Planeringsavdelningen/naturvårdsenheten 1975:2. Reviderad 1997.

Länsstyrelsen i Stockholms län, 1977: Inventering av botaniskt värdefulla områden i Stockholms län utförd av Lars-Erik Kers. Planeringsavdelningen/ Naturvårdsenheten, Stockholm

Länsstyrelsen i Stockholms län, 1983: Naturvårdsprogram för Stockholms län, del 1. Skyddsvärda områden för naturvård och friluftsliv. Naturvårdsenheten Stockholm

Länsstyrelsen i Stockholms län, 1993: Odlingsbygd i Stockholms län, del 1 – Natur- och kulturmiljöer.

Länsstyrelsen i Stockholms län, 1996: Naturkatalog för Stockholms län (remissupplaga).

Länsstyrelsen i Stockholms län, 1997: *Våtmarksinventering i Stockholms län*. Stockholm.

Länsstyrelsen i Stockholms län, nr 13, 1980: Utålskedjan. Naturinventering av ett vattensystem i Norrtälje kommun utförd av Tord Ingmar och Torbjörn Willén. Planeringsavdelningen/Naturvårdsenheten, Stockholm.

Naturvårdsverket, 1994: Myrskyddsplan för Sverige. Solna.

Nordiska Ministerrådet 1984: Marina reservat i Norden. Rapport från arbetsgrupp inom Nordiska Ministerrådet.

Statens naturvårdsverk 1980: Marina reservat. Utredning om skyddsvärda områden längs Sveriges kust. SNV PM 1297.

Statens naturvårdsverk, 1976: Områden av riksintresse för friluftsliv och naturvård. PM 726, Fysisk Riksplanering

Willén T, 1962: The Utål Lake chain, Central Sweden, and its phytoplankton. *Oikos*, suppl. 5.